

Kolme vuotta tieteellistä journalismia

Tämä lehtemme numero on viimeinen, jonka nykyinen toimitus lähettää maailmalle. Takana on kolme vuotta työtä ja 12 numeroa eli melkoinen määrä tekstiä.

Ottaessamme tehtävämme vastaan emme kuvitelleet sitä aivan helpoksi. Vaikeuksia tai ainakin hankaluuksia on silti ehkä ollut hieman enemmän kuin odotimme, ja/tai ne ovat olleet jonkin verran toisia kuin otaksuimme. Onneksi niitä on tasapainottanut työn ilo.

...

” Jos uuden toimituksen pyrkimyksiä pitäisi kuvata yhdellä sanalla, se sana ehkä olisi jo vanhahko ja räsitetty mutta rehabilitoimisen arvoinen: pluralismi”, kirjoitin numeron 1/89 eli toimituksemme ensimmäisen aikaansaannoksen pääkirjoituksessa. Tarkensin sitä toteamalla että lehdellemme ei mikään saa olla pyhää, ja esitin pitkäköön luettelon siitä mikä saattaisi olla pyhää mutta ei kuitenkaan ole.

Olemmeko onnistuneet noudattamaan pluralistista ohjelmaa?

Olen harvinaisen jäävi henkilö vastaamaan tähän kysymykseen. Enpä siis vastaakaan. Sen sijaan valotan hieman niitä vaikeuksia, jotka pluralismin yrityksessämme olemme kohdanneet.

Olemme toimittaneet *Tiedotustutkimusta* periaatteessa samaan tapaan kuin ainakin ihmistieteellisiä journaaleja yleensä toimitettaneen. Olemme avanneet huolellisesti postimme joka päivä katsoen mitä se tuo, ts. olleet avoimia meille tarjottuja juttuja kohtaan. Toiseksi olemme tilanneet erilaisia tekstejä erilaisilta kirjoittajilta pyrkien löytämään myös uusia avustajia lähinnä ns. pitemmälle ehtineistä opiskelijoista. Tilaamisen politiikkaan liittyy teemanumeroiden tai sitä lähenevien samaan aihepiiriin ainakin osaksi pitäytyvien numeroiden tekeminen.

Kumpikaan menetelmä ei ole toiminut erityisen pluralistisesti. Niin spontaanisti tarjotut kuin tilaamalla saadut jutut eivät välttämättä ole noudattaneet suomalaisen tiedotustutkimuksen koko kirjoa ainakaan siten, että ne olisivat jotenkin ”oikeasuhtaisesti” heijastaneet eri suuntauksia ja niiden kannatusta.

Mutta miksi pitäisikään? Eikö ole vain luonnollista, että jonkin paradigman hallitessa se tuntee olevansa voimansa tunnossa ja sillä ehkä objektiivisestikin on eniten tarjottavaa tieteelliselle yhteisölle? Miksi pitäisi väkisin pyrkiä johonkin kaavamaisen ”oikeasuhtaisuuteen”?

Ai niin, kenties pluralismin vuoksi... En tiedä.

Kaupunkikohtaiseen tasapuolisuuteen olemme pyrkineet mutta emme

alkuunkaan päässeet. Lehti on ollut suhteettoman Tampere-keskeinen, mutta — näin rohkenen väittää — paljolti toimituksesta riippumattomista syistä.

•••

Tiedotustutkimus ei v. 1989-91 ole ollut läheskään niin keskusteleva kuin olisimme toivoneet.

Dokumenttien eli lisensiaatintöiden ja väitöskirjojen tarkastuslausuntojen julkaiseminen ei ole johtanut ainoankaan edes yhden rivin kommenttiin itse lehden palstoilla. Suullisia kommentteja ja keskusteluja se on saattanut generoida, mutta niitä en voi tietää.

Kuitenkaan dokumenttien julkaisemisella ei — kuten pääkirjoituksessa vajaat kolme vuotta sitten sanoin — ole ollut tarkoitus tukea alaa hallitsevaa professorijunttaa, vaan tarjota maksimaalinen mahdollisuus arvostella kriittisesti juntan suhtautumista opinnäytteisiin, osoittaa mahdollinen suosiminen tai syrjiminen, antaa aseet niille jotka haluavat paljastaa professorivallan perustuvan virka-asemaan eikä pätevyyteen.

En mene siihen lankaan, että nyt kuvittelisin professorijuntan tulleen pestyksi puhtaaksi kaikista epäilyksistä. Ei, keskustelemattomuuden syyn täytyy olla itse yhteisössä ja sen toimintatavassa, ei siinä että kritiikin aihetta ei löytyisi.

Toisessakin suhteessa olen pettynyt yhteisön keskustelemattomuuteen. Olen kuvitellut mahdolliseksi tiedotusopillisten naistutkijoiden ja naistutkimuksesta kiinnostuneiden miesten kohtaamisen lehtemme sivuilla — turhaan. Olen yritelty, soitellut, pyydellyt puheenvuoroja, provokoinut yksityisesti, lähetellyt tiedotustutkimuksen ulkopuolisille nais-ihmistieteilijöille valokopioita lehtemme joistakin jutuista toivoen keskustelun jatkamista — turhaan.

En mene siihen lankaan, että nyt kuvittelisin naistutkijoiden olevan kyvyttömiä vastaamaan siihen kritiikkiin jota miestutkijat saattavat heidän ajatuksiinsa kohdistaa. Ei, syyn täytyy olla jokin aivan muu.

•••

Toimitus ei ole joutunut paljonkaan palauttelemaan sille lähetettyjä tai sen tilaamia juttuja. Jossakin määrin sitä on tehty niin kuin jokainen itseään kunnioittava toimitus maailmassa varmaan joutuu tekemään.

Palauttamisen ylivoimaisesti tärkein syy on ollut tekstin epärelevanttius *Tiedotustutkimuksen* reviirin kannalta. Lähinnä kyseessä ovat olleet filosofiset pohdiskelut, joille olemme olettaneet löytyvän tilaa filosofisista julkaisuista.

Uudelleen kirjoittamisia ja lyhentämisiä olemme harrastaneet rajoitusti. Yleensä teksti siten paranee.

Aina ei ole ollut helppo päättää käsikirjoituksen kohtalosta. Periaatteena voisi olla esim., että tieteellisen joulun julkaisema kirja-arvio jotenkin

laadullisesti poikkeaisi sanomalehden samasta kirjasta julkaisemasta arviosta, mutta en ole varma soveltuuko tämäkään ehdottomaksi normiksi.

Toimituksen kokouksissa olemme joskus keskustelleet ns. *referee*-menetelmästä eli siitä, että lehden tekstit lähetettäisiin ennen julkaisupäätöstä anonyymeina arvioijille, joiden henkilöllisyyttä kirjoittajat eivät koskaan saa tietää. Tämänsuuntaisia kokeiluja on lähinnä estänyt se arvelu, että Suomen kaltaisessa pienessä maassa jossa kaikki saman tieteellisen yhteisön jäsenet tuntevat toisensa *referee*-menetelmä helposti muuttuisi pelleilyksi.

Apropos kirja-arviot. Niissä on ollut surunlapsen piirteitä.

Lukija älköön kuvitelko, että lehtemme kirja-arvio-osasto olisi vastannut edes kotimaisten opusten osalta toimituksen käsitystä teosten merkityksestä siinä mielessä, että kaikki riittävän tärkeät kirjat olisi arvioitu ja aivan mitättömiä tai irrelevantteja ei tai että arvioiden suuresti vaihteleva pituus olisi ollut jossakin suhteessa opuksen merkitykseen.

Ei suinkaan. Toimitus on vain ollut täysin riippuvainen arvioijista. Väitöskirjojakin on jäänyt käsittelemättä muutoin paitsi dokumenttien muodossa siitä yksinkertaisesta syystä, että arvioijaa ei yrityksestä huolimatta ole löytynyt.

Uudelta toimitukselta toivon kurinpalautusta. Sen ei tule sallia sitä että kirjoittamaan lupautuneelle arvioijalle hankitaan ao. teos, mutta hän ei määräaikana toimita enempää juttuaan kuin palauta kirjaakaan. Ei kai kukaan kuvittele kustantajien lähettävän useampia arvostelukappaleita samasta opuksesta samalle pikku lehdelle?

•••

Tämän pääkirjoituksen otsikko ei ole spontaanisti viime hetkellä syntynyt vaan pitkän miettimisen tulos. Myös tieteellinen lehti on luonteeltaan *journalismia*, olkoonkin että se on sitä nimenomaan uutisjournalismiin verrattuna periferisessä mielessä.

Tieteellisen journalin mieltäminen journalismiksi — siinä jo etymologiankin puhuu asiani puolesta — edellyttää nykyistä paljon suuremman huomion kiinnittämistä *genreihin* eli juttutyyppeihin.

Tällä en tarkoita että pitäisin klassista tieteellisen artikkelin muotoa jotenkin vanhentuneena tai toimimattomana. En suinkaan. Tuo muoto on kuitenkin raskas ja sopii joillekuille kirjoittajille tai joihinkin aiheisiin paremmin kuin joillekuille muille tai joihinkin muihin.

Toimituksemme ei ikävä kyllä liene pystynyt juuri kehittämään muita juttutyyppejä. Sen sijaan se on viljellyt niitä: vapaamuotoista raportointia, erityyppisiä keskustelupuheenvuoroja, haastatteluja, ainakin kerran reportaašia. Sormenpäissäni on se tuntu että kehittämisen varaa olisi, ja paljon.

Kevyen palstan olemme saaneet perinnöksi aiemmilta toimituksilta ja

hyvä niin. Mielestäni tieteellisissä lehdissä ylimalkaan saisi olla huumoria enemmän kuin nyt, mutta — näin tosikkomainen olen — mieluiten alan kannalta relevanttia huumoria. Raja on kaukana, ehkä siinä pisteessä jossa *Tiedotustutkimus* alkaisi liikaa muistuttaa *Pahkasikaa*, ja tästä olisi se haitta että Suomen Akatemia lakkaisi tukemasta lehteä taloudellisesti.

Tieteellisen journalin kuvittamisessa olisi siinäkin paljon kehittämistä. Kaikkea muuta kaivataan paitsi ei varmaankaan latteaa *naturaa*.

Tämän numeron ilmestyttyä lähetän kopion pääkirjoituksesta Suomen Akatemialle ehdottaen, että se järjestäisi (ihmis)tieteellisten journalien toimituksille seminaarin tieteellisestä journalismista.

•••

Lopuksi aivan familiaaristi: kiitos jokaiselle toimituksen jäsenelle arvokkaasta panoksesta ja hyvästä yhteistyöstä ja lisäksi erityiskiitos toimitussihteeri *Esa Sirkkuselle*, jonka tekninen taito ja aikaansaapuu ovat yliverkaisia.

Pertti Hemánus

Muutama familiaarinen sana myös omasta puolestani. Kiitokset *Transmastersille* eli *Eine* ja *David Kiviselle*, jotka ovat tehneet *Tiedotustutkimusta* verrattoman huolellisesti tämänkin toimituksen kaudella. Kiitokset myös *Cityoffsetille* ja *Sirpa Mustoselle* teknisestä osaamisesta sekä *Hannu Vanhaselle* uutta luovasta kansitaiteesta.

Ja lukijoille: *Tiedotustutkimus* ilmestyy uuden toimituksen voimin neljä kertaa ensi vuonnakin. Nämä eivät ole siis edes lyhyet jäähyväiset.

Ei tämä tähän lopu.

Toimitussihteeri